

VERSLAG CONGRES #JEUGDWERKWERKT

Themasessie #Kracht van Vrijwilligers

Datum: 12 juni 2018

VRIJWILLIGERS

[11u30-12u30 : AB Club]

Verslag van een deelnemer

1 Hans Cools en An Van Lancker – De Ambrassade

Het overgrote deel van ons jeugdwerk in Vlaanderen steunt op vrijwilligers. Sterk ondersteund door beroepskrachten en koepels, maar met veel eigenaarschap, verantwoordelijkheid en verantwoordelijkheidszin EN verdomd veel goesting van vrijwilligers.

Vrijwilligers die zichzelf niet altijd als vrijwilliger benoemen, misschien zelfs zelden. Omdat ze het doen met passie, vanuit hun hart, ...

Een congres rond Jeugdwerk en het jeugdwerk van de toekomst zou dus enkel een lachertje zijn als we van 'vrijwilligers' geen centraal thema maken.

Temeer omdat die 'vrijwilliger' onder druk komt te staan, zowel door maatschappelijke tendensen als door beleidskeuzes wordt het niet altijd evidentier of gemakkelijker om een dergelijk engagement op te nemen.

Enkele cijfers tonen kracht van vrijwilligerswerk.

Om het thema af te bakenen werden een aantal momenten gebruikt. Zo kon de sector via enquêtes van bij aanvang mee sturen waar het inhoudelijk over ging, werden 10 vragen oorspronkelijk opgesteld en daar dan vervolgens in te gaan snoeien. We kozen voor onbewandelde paden, we kozen voor inzet op WAARDERING van vrijwilligers, iets wat we allemaal als vanzelfsprekend vinden maar daardoor zijn we er misschien te weinig concreet mee bezig, hoe kunnen we die waardering 'claimen'. We kwamen tot 3 stellingen op 3 niveaus waarmee we naar de sector 2-daagse trokken:

- Micro :*Omdat ik geen geld verdien als vrijwilliger in het jeugdwerk, geeft men mij het gevoel dat ik geen bijdrage lever aan de maatschappij*
- Meso: *Eigenaarschap maakt onze vrijwilligers en organisatie sterker maar doorheen dit ontwikkelingstraject heeft maatschappij en media vooral aandacht voor flaters en wat mis gaat*
- Macro: *De (h)erkenning van een vrijwilliger in het jeugdwerk is beperkt en zeker in vergelijking met een jonge sporter, een jonge ondernemer.*

Elk van deze had tot doel om de waardering op alle niveaus meer in kaart te brengen:

- Micro: ik als jeugdwerk vrijwilligers BEN TROTS op wat ik doe
- Meso: ik als organisatie BIEDT VRIJWILLIGERS KANSEN EN RUIMTE om gewaardeerd te worden, waardering te kennen

- ▀ Macro: de maatschappij GAAT VRIJWILLIGERS MEER WAARDEREN, erkend competenties, heeft niet enkel aandacht voor wanneer het mis gaat maar ook aandacht voor successen en ziet in dat succes meer is dan economisch succes.

2 Katrien Schaubroeck – docent filosofie aan Universiteit Antwerpen

Katrien is ook schrijfster van het boek ‘Gewone Helden - een kleine ethiek van het vrijwilligerswerk’

In dit boek denkt ze na over de waarde van vrijwilligerswerk. Waarde op 3 manieren:

- 1 Morele waarde
- 2 Sociale waarde
- 3 Individuele waarde

Al die waarden staan onder druk. Telkens bespreekt ze de waarde en hoe de uitdaging er volgens haar uitziet vandaag, want elke waarde staat onder druk voor vrijwilligerswerk in het algemeen en ook voor jeugdwerk.

2.1 Morele waarde

Naast allerlei nuttige gevolgen en effecten, is ook de handeling op zich waardevol.

2.1.1 Omdat ze een zorgzame houding uitdrukt

Vrijwilligers zijn per definitie optimistisch, positief, zorgzaam ingesteld. Anders zouden we wel iets anders doen met hun tijd. Zelf gebruiken ze geen dure woorden en zeggen ze niet “ik doe vrijwilligerswerk omdat het moreel goed is”, ze zeggen iets als “omdat het leuk is” of “omdat ik mezelf wil ontplooien” enz... Maar de zorgzame betrokkenheid op anderen spreekt gewoon uit wat ze doen.

Zorgwekkend dat niet alleen economen maar ook sommige filosofen (Peter Singer, Stijn Bruers) de waarde van vrijwilligerswerk in de uitkomsten zien: vrijwilligerswerk is alleen maar moreel goed in zoverre ze nuttige effecten heeft (effectief altruïsme).

UITDAGING: instrumentalisering van vrijwilligerswerk tegengaan (macro)

Die dreiging toont zich in verschillende domeinen, op verschillende manieren: in de ethische beweging van effectief altruïsme, in politieke beslissingen om vrijwilligerswerk te verplichten als re-integratie-middel, in goedbedoelde maatregel om te bezoldigen, in tendens om vrijwilligers te zien als consumenten die ‘shoppen’ met hun talenten. Vrijwilligers-logica staat haaks op economische logica van de winst - ik vind dat een goede zaak (anderen niet, en pleiten ervoor om goede doelen bijv. meer als bedrijven te gaan bekijken die moeten renderen). Uiteraard is efficiëntie altijd beter dan chaos en is het belangrijk dat individuele vrijwilligers zich tevreden en erkend voelen in hun organisatie en hun talenten kunnen benutten. **Maar dat maakt vrijwilligersvereniging nog geen bedrijf.** Vergelijk met een gezin: uiteraard moet het leefbaar blijven, maar je beheert gezin niet als een bedrijf. Vrijwilligerswerk hoort niet in de economische sector maar in de civil society/het middenveld (waarover later meer).

2.1.2 Omdat ze verdergaat dan de plicht

Als we denken aan helden, denken we meteen aan superhelden. Cfr. mannen die terroristische aanslag op de Thalys hadden weten te verijdelen. Zij zijn helden, omdat zij iets gedaan hebben dat onze plicht als mens te boven gaat. Dat is de definitie van een heldendaad: iets goed doen dat voorbij de plicht gaat. Als iemand niét zijn leven waagt om terroristen tegen te houden, zullen we hem dat niet verwijten. **We eisen geen heldendaden. Dat is ook wat vrijwilligers doen: meer dan hun morele plicht. Ik noem ze gewone helden,** omdat vrijwilligers hun werk niet als een heldendaad zien. Ze beschrijven het als iets leuks, niet als iets buitengewoons.

Maar ook al zijn de individuele vrijwilligerstaken niet spectaculair of mediageniek, als je het totaal van vrijwilligerswerk in rekening brengt (al die mensen bij Rode Kruis, jeugdbewegingen, Gezinsbond, mutualiteiten, sportverenigingen, koren en orkesten, ...) is dat best wel spectaculair. Onze samenleving valt in elkaar (of uit elkaar) als je alle vrijwilligerswerk eruit filtert.

Omvang is extreem met meer dan 1 miljoen vrijwilligers. Wegtrekken van vrijwilligers in het jeugdwerk zorgt voor in elkaar vallen van onze samenleving.

- **UITDAGING:** bewustmaking van het belang en de waarde van vrijwilligerswerk. Vooral een taak voor media en overhead. Maar ook vrijwilligers zelf mogen best trots zijn. (macro - meso - micro)

2.2 Sociale waarde

Vrijwilligerswerk creëert verbondenheid, verhoogt sociaal kapitaal (term van socioloog Putnam), maakt het sociaal weefsel dikker.

Solidariteit nodig in een samenleving: formeel + informeel. Sociale zekerheid is formele solidariteit, vrijwilligerswerk valt onder informele solidariteit omdat het niet enkel om een structuur gaat maar om een persoonlijke ervaring. De overheid kan die vorm van solidariteit niet opleggen, enkel faciliteren. En dat zou ze moeten doen, want:

2.2.1 Empathie van burgers in een samenleving moet geoefend worden, en dat kan bijv. via vrijwilligerswerk

Empathie: lijkt een alsmear belangrijker vermogen van de mens te worden als we vreedevol willen samenleven in multiculturele, complexe samenleving. Empathie met de vluchtelingen, met de meisjes en vrouwen met een hoofddoek, de mannen die uit respect vrouwen geen hand geven, de jonge mannen die geen toekomstperspectief hebben.

Volgens psychologen en filosofen overschatten we wat empathie vermag, en zijn we blind voor de vele discriminerende en minder mooie kanten van empathie. Empathie is heel manipuleerbaar: doodgeknuppelde zeehondjes roepen veel meer medelijden op dan muizen of ratten in een cosmetica-laboratorium. Hoe meer iemand op ons lijkt, hoe meer we meevoelen. Dat is een probleem. Weetje: Volgens filosofen gaat het ook over de grote van de ogen, hoe groter de ogen, hoe meer medelijden.

Maar volgens mij ligt daar dan ook de oplossing: ons besef van gelijkens met andere mensen vergroten. Via vrijwilligerswerk ben ik in contact gekomen met andere mensen die op het eerste gezicht heel weinig op mij lijken. Ik verwachtte een kloof en vond vooral raakpunten. We moeten absoluut de dehumanisering van mensen die anders zijn tegengaan. Want zo anders zijn zij helemaal niet. Vrijwilligerswerk als tegengif tegen veralgemeningen.

- ▶ **UITDAGING:** vrijwaren dat er ruimtes zijn waar mensen gewoon van mens tot mens met elkaar kunnen spreken, spelen, samenwerken, ... Theorievorming (bewust worden van hoe partijdig empathie is, maar ook allerlei theorieën over hoe omgaan met kinderen van gescheiden ouders, van vluchtelingen...) is nuttig tot op zekere hoogte. Achter het label zit nog altijd gewoon een mens (een kind, een jongere, een volwassene). En dat leren zien of ervaren is ook al een prestatie op zich. Geen evidentie. Kijk hoe gemakkelijk dehumanisering plaatsgrijpt. (meso - macro)

2.2.2 Sommige attitudes zoals vertrouwen in medeburgers kan je beter oefenen met het petje op van een vrijwilliger dan het petje van een professionele hulpverlener of een politieagent of een controlerende instantie.

Een vrijwilliger staat op gelijke hoogte, er is geen hiërarchie, dat is spontaan zo. Maar soms is er ook een controle-instantie nodig. Beide kunnen en moeten naast elkaar bestaan.

- ▶ **UITDAGING:** Enerzijds opletten dat vrijwilligerswerk niet te ver uitgebreid wordt en bepaalde zaken waar mensen recht op hebben (geen gunst maar een recht) via overheidsinstanties geregeld worden. Anderzijds de eigenheid en onvervangbaarheid van vrijwilligerswerk erkennen en waarderen (in volledige compatibiliteit met de waarde van professioneel werk). Moeilijke evenwichtsoefening: wat door vrijwilligers, wat door professionals (enkele criteria?) Een uitdaging voor de overheid en voor de organisaties zelf. Meso - Macro

2.3 Individuele waarde

Uit psychologische studies blijkt een verband tussen welbevinden en vrijwilligerswerk. Nuance: oorzaak-gevolg-relatie is moeilijk vast te stellen: word je echt gelukkiger van vrijwilligerswerk of ga je alleen vrijwilligerswerk doen als je al gelukkig bent.

Als het empirisch vast te stellen is dat vrijwilligerswerk gelukkig maakt, is niet moeilijk om te begrijpen waarom: geeft zin en betekenis aan het leven. Mensen zijn zinzoekers.

“Je kan mensen niet verplichten om aan vrijwilligerswerk te doen. Dat gaat in tegen de essentie van vrijwilligerswerk. Maar we kunnen schoolgaande jongeren bijvoorbeeld wel stages aanbieden, die hen toelaten om eens te proeven van het werk als vrijwilliger. Ik ben ervan overtuigd dat veel mensen gewonnen zijn voor vrijwilligerswerk, alleen komen velen er niet toe om de eerste stap te zetten. Enkele van mijn vrienden zeggen: ik heb daar gewoon geen tijd voor. Nou, tijd is een relatief begrip. Hoe drukker we het hebben, hoe meer tijd we proberen vrij te maken om te gaan sporten. Omdat sporten ons welbevinden verhoogt. Je kan vrijwilligerswerk op dezelfde manier ervaren.”

“Dat vrijwilligerswerk ons gelukkig maakt, wijst erop dat we geven om andere mensen. Naastenliefde is eigen aan de mens. We voelen ons goed als we anderen kunnen helpen. Jammer genoeg zijn we ons daar niet zo van bewust. We focussen ons op onze carrière, omdat we denken dat die carrière ons gelukkig zal maken. In de praktijk blijkt dat echter tegen te vallen. Als je voor belangrijke keuzes staat in je leven, is het goed om jezelf de vraag te stellen: waar geef ik om, wat vind ik belangrijk? Dat weegt zwaarder door dan geld of plezier. Vrijwilligerswerk is niet altijd plezierig, maar het geeft je leven wel betekenis.”

- ▶ **UITDAGING** mensen/jongeren blijven overtuigen dat vrijwilligerswerk niet alleen een kwestie van geven is, maar ook van veel terugkrijgen. Micro

Tonen wat je eruit haalt, zonder te instrumentaliseren. Ik denk niet dat er iets verkeerd is met wijzen op goede resultaten voor het individu, dat stimuleert niet egoïstische motieven. Want wie vrijwilligerswerk gaat doen, enkel en alleen omdat het goed staat op een CV of enkel en alleen om er gelukkig van te worden, zal het niet lang volhouden en zal de positieve ervaringen van voldoening en ontplooiing niet hebben. De paradox is immers dat je die positieve gevolgen alleen maar bereikt als je er niet naar streeft. Je krijgt ze cadeau.

3 Seppe De Meyer – vrijwilliger KSA Oudenaarde, KSA Oost- Vlaanderen en KSA Nationaal

Seppe vertelt vanuit persoonlijke ervaring hoe je als vrijwilliger dan weer wel en dan weer niet wordt gewaardeerd. Telkens doet hij een ‘oproep’ of ‘claim’ aan de hand van de aangehaalde voorbeelden.

3.1 Want hebben gewone helden geen nood aan een dankjewel.

Vertrekkende vanuit ervaringen bij kampen vertelt Seppe hoe vaak je geen simpele dankjewel krijgt aan het einde van het kamp. Hoeveel ouders/kinderen ‘vergeten’ van afscheid te nemen of nog eens een knuffel te geven op kamp en hoe je aan het andere uiteinde wordt bedankt door een groot feest, aanwezigheid op de communie (en niet om te helpen...).

3.2 Hebben wij gewone helden dan geen recht om eens in de spotlight te staan?

De KSA waar Seppe actief is organiseert al 10 jaar dezelfde fuif en wil deze uitbreiden maar krijgt hiervoor niet de ‘ruimte’ van de stad. Een uitbreiding vraagt meer ‘voorbereiding’ omdat de locatie waar ze naar toe willen een leeg blad is, waar ze nu in de standaard fuifzaal zitten waar alles aanwezig is. De groep voelt echter zelf aan dat ze hier klaar voor zijn, maar de stad geeft hen het vertrouwen niet. Enkele maanden later blijkt dat een organisatie van events in Oudenaarde wel toestemming krijgt voor een nieuw event op de site waar de KSA hun organisatie wou laten doorgaan en hij krijgt zonder meer direct een JA onder het motto, hij is een professional en weet wat hij doet! Deze discussie is nog niet gesloten ;-)

Hij haalt ook de vergelijking aan met hoe hij als ‘vrijwilliger’ in de jeugdbeweging vaak minder appreciatie kreeg voor zijn drukke KSA weekend dan de voetballer (bij Club Brugge) uit zijn klas, die kreeg complimentjes van medeleerlingen en leerkrachten voor de gewonnen match terwijl ik mijn hele weekend een nationaal weekend mee begeleid of getrokken had maar dat was maar een hobby. Toen ik zelfstandige werd op 22 was er plots veel respect voor de durf die ik had, maar toen ik 4 jaar geleden bondsleider werd was de meest gehoorde reactie of ik nu nog meer tijd in die KSA wou steken?

3.3 Hebben we niet overal meer gewone helden nodig? Iedereen meer jeugdwerker

Hier gaat het vooral over kansen die je krijgt in de jeugdbeweging. Over de mogelijkheid om te vallen en weer op te staan.

Een jeugdbeweging heeft je de ruimte om te experimenteren, je kan dingen proberen, fouten maken en leren uit die fouten. Is het daarom niet belangrijk dat iedereen meer jeugdwerker is of kan zijn?

Seppe heeft voorbeeld van hoe ze op een avond afspreken om werk te maken van een openlucht-reis (OL) en hoe ze nu een half jaar later goedkeuring kregen van de nationale raad van KSA en hoe hun geplante zaadje in juli 2020 zal worden waargemaakt. Of hoe ze hun startdag eens compleet over de andere boeg gingen gooien en het uitdraaide op een flop maar ze uit de fouten van die dag hebben geleerd om de volgende edities beter te maken en ze dat nu ook gaan doen.

3.4 Neen, gewone helden hoeven geen centen maar een gewone dankjewel, een beetje waardering, erkenning van onze competenties op de arbeidsmarkt

Dit laatste deel gaat over hoe rijk je wordt van vrijwilligerswerk zonder dat hier centen aan verbonden zijn, maar rijk door de vriendschappen, de ervaringen, de nieuwe talenten en de dingen die je je hele leven meedraagt.

Hij vertelt over hoe een ouder zich afvraagt hoe een jeugdwerk organisatie kan draaien op €25 lidgeld per kind, hoe betaal je dan in godsnaam al die begeleiders? NIET en dat willen we ook niet. Af en toe een centje voor de groepskas, ja natuurlijk, maar voor onze persoonlijke zak, daar doen we het niet voor.

3.5 Conclusie

Dit hele verhaal lijkt wat negatief, sorry. En natuurlijk zijn er ook positieve kanten. Maar waar het vooral om gaat is dat ik vooral waardering krijg van de 'kleine kern' rondom mij, mijn familie, vrienden, die me weer moeten missen voor een feest, mijn lief die een weekend samen ook wel eens fijn vindt... Maar we willen meer.

We willen aandacht vragen voor de gewone helden in de brede omgeving. Laat vrijwilligers met meer trots uitdragen wat ze doen, geef hen als organisatie de handvaten om dit te doen, geef hen de ruimte die die vraagt in de organisatie en durf als beleidsmakers keuzes te maken om vrijwilligers beter te waarderen zonder dat dit 'betalen' wil zeggen. Zorg voor erkenning van competenties, waardering vanuit de samenleving, aandacht voor de successen van vrijwilligerswerk en niet alleen voor het falen ervan.